

Dosje: [Kriminal](#)

Nasilni kriminal v zadnjem desetletju: več ropov, spolnega nasilja, manj umorov

[Anže Voh Boštjc](#), Članek, 28. 9. 2014

Slovenska družba postaja sodeč po policijskih statistikah in interpretaciji strokovnjakov vse bolj nasilna. K sreči pa upadajo najhujše oblike nasilja.

Branje tega prispevka vam bo vzelo približno 13 minut

Članek je objavljen tudi v Dnevnikovem Objektivu

Osamosvojitev Slovenije in posledično vključevanje države v sistem zahodnega kapitalizma, vrednot in miselnosti, naj bi glede na takratno večinsko prepričanje prebivalstva in političnih elit prinesla višjo blaginjo, srečo in življenjski standard. Te sanje se v zadnjih letih sesuvajo v prah. Prehod v nov družbeni sistem pa je glede na policijsko statistiko in mnenja strokovnjakov s seboj poleg trenutne gospodarske krize prinesel še drugo neželeno posledico – naraščanje nasilnega kriminala.

Podatki policije o obravnavanih kaznivih dejanjih so sicer na voljo le od leta 2001 dalje. A analiza teh podatkov kaže jasen trend – med letom 2001 in 2013 se je število obravnavanih dejanj povzpelo z manj kot dvajset na 10.000 prebivalcev letno na več kot trideset.

Podatke smo pridobili z [analizo policijskih evidenc](#), ki so dostopne na spletni strani policije. Analiza pokaže stalno vzpenjanje nasilnih kriminalnih dejanj na 10.000 prebivalcev v Sloveniji od leta 2001 do leta 2007, z 19 obravnavanih dejanj na 30. Delež obravnavanih kriminalnih dejanj se je torej v tem času zvišal za kar 58 odstotkov. Leta 2008 sledi majhen padec, na 28 obravnavanih dejanj. Leta 2009 pa izjemen skok, na kar 39

obravnavanih dejanj. To pomeni skoraj 40-odstotni porast v le enem letu. Od leta 2009 do 2013 kriminal spet upada. Lani je bil tako s 31 nasilnimi dejanji na 10.000 prebivalcev na ravni leta 2007.

Številke ne lažejo. Težava pa je v interpretaciji. Vprašati se je torej treba, ali policijska statistika obravnavanih kaznivih dejanj odraža realno sliko gibanja kriminala v Sloveniji. Kot namreč opozarja **Aleš Bučar Ručman** s Fakultete za varnostne vede, lahko na statistiko vpliva marsikaj, kar nima zveze z realnim porastom ali padcem kriminala. Na primer, policija je lahko v določenih obdobjih bolj pozorna na neko vrsto kaznivih dejanj. Ali pa se vmes spremeni zakon, ki kot kaznivo dejanje opredeli nekaj, čemur prej represivni organi niso namenjali pozornosti. Zato je treba statistiko interpretirati z vso skrbnostjo. Še posebej nenadne in velike spremembe v časovni seriji.

V naši analizi gibanja nasilne kriminalitete najbolj zbode v oči visok porast nasilne kriminalitete med letoma 2008 in 2009. Zato namenimo našo pozornost najprej temu fenomenu. In poskušajmo poiskati razloge zanj.

Najbolj očiten razlog, ki se nam intuitivno ponuja, je vznik gospodarske krize. Po podatkih Statističnega urada RS (Surs) je leta 2009 bruto domači proizvod (BDP) Slovenije padel za 7,9 odstotka. Brezposelnost pa se je med decembrom 2008 in decembrom 2009 povečala s 66.000 ljudi na 97.000 – torej za skoraj 50 odstotkov. Je torej ta družbeni šok lahko tako drastično vplival tudi na porast kriminala?

Več pozornosti družinskemu nasilju

Čeprav se razlaga morda zdi vabljiva, podrobnejša analiza podatkov in okoliščin pokaže, da kriza ni glavni krivec za nenaden porast obravnavanih dejanj. S prvim novembrom 2008 je namreč v veljavo stopila novela kazenskega zakonika, ki je uvedla kaznivo dejanje nasilja v družini. Po novem pretepanje, grožnje, zapiranje, siljenje v delo ali k opuščanju dela, omejevanje svobode gibanja in zalezovanje partnerja nasilnežu prinaša do pet let zapor.

Po pojasnilih Marjana Fanka je policija tako ravnanje sicer sankcionirala že prej – le kazni so bile bolj mile. Takrat jih je namreč uvrščala pod kaznivo dejanje nasilništva, ki prinaša maksimalno kazen dveh let zapor.

A sprememba kazenskega zakonika je močno vplivala tudi na delovanje policije. Glede na podatke je policija med novembrom in decembrom 2008 obravnavala 254 primerov nasilja v družini in 1251 primerov nasilništva. Po Fankovih pojasnilih je vsaj polovica primerov nasilništva obsegala nasilje v družini. Čez prst je policija torej obravnavala okoli 1000 primerov družinskega nasilja.

Leta 2009 pa je policija obravnavala kar 2726 primerov nasilja v družini. Absolutno je število vseh obravnavanih kaznivih dejanj med letoma 2008 in 2009 naraslo za 2315, s 5561 dejanj leta 2008 na 7976 dejanj leta 2009. Za več kot polovico tega porasta je torej odgovornih več obravnav družinskega nasilja.

Ali je možno, da se je leta 2009 nasilje v družini tako drastično povečalo? Direktor uprave kriminalistične policije Marjan Fank sicer pojasnjuje, da namenja policija temu področju že od leta 2000 dalje posebno pozornost. A vpeljava družinskega nasilja v kazenski zakonik je leta 2009 vseeno povzročila več obravnav te vrste nasilja, pove Sendi Murgel s skupnosti centrov za socialno delo. Leta 2009 so namreč centri za socialno delo, pa tudi šole, izjemno strogo pristopili k naznanitvi sumov družinskega nasilja policiji. V nekaterih primerih je bilo dovolj že enkratno nasilno dejanje v družini, na primer klofuta.

A take ovadbe so na sodiščih padle. Glede na sodniške kriterije je namreč za obsodilno sodbo potrebno kontinuirano nasilje, na primer redno fizično obračunavanje ali drugačno zlorabljanje. Zato so centri leta 2013 policiji prijavili precej manj primerov družinskega nasilja, kot pa so jih socialni delavci obravnavali. Lani je namreč policija obravnavala 1921 primerov takega nasilja, socialni delavci pa 2793 primerov. Ta številka pa je skoraj identična številu policijskih obravnav družinskega nasilja v letu 2009. Spomnimo, v tem letu so policisti obravnavali 2726 primerov nasilja v družini. Glede na te ugotovitve dejanska stopnja nasilja v družini med leti 2008 in 2013 ni narasla ali upadla, oziroma vsaj ni narasla ali upadla tako drastično, kot bi lahko sklepali le na podlagi števil.

Kriza kriva za porast družinskega nasilja

Zaskrbljujoče pa je, da po opažanjih Marjana Fanka nasilje v družini od sredine 2013 tudi dejansko narašča. Ta porast je po opažanjih policije povezan predvsem s socialnimi stiskami ljudi in zlorabo alkohola. Kriza bi lahko tako svoje tako svoje uničujoče posledice pokazala šele zdaj, se boji Fank. Socialna problematika se namreč na stopnji kriminala lahko odrazi šele z zamikom. Tudi večletnim.

Glede na to, da družinsko nasilje dejansko ne upada oziroma je spet v porastu, obenem pa je tovrstno nasilje krivo za največji delež nasilja v naši družbi, se je treba vprašati, kako se lahko kot družba z njim spopademo.

Naša senzibilnost do nasilja v družini je sicer po opažanju **Sendi Murgel** iz leta v leto večja. *»Ne zatiskamo si več oči. Tudi prijavlja se več, če se sliši, da se nekje nekaj dogaja.«*

Drugače pa je pri ukrepanju. Ena izmed glavnih težav je vključevanje povzročiteljev nasilja v terapijo. Žrtvi centri za socialno delo in nevladne organizacije nudijo precej podpore, medtem ko je Društvo za nenasilno komunikacijo edina nevladna organizacija pri nas, ki ima program terapije za nasilneže v družini. *»Povzročitelj potrebuje čas in konkretno terapijo, kam njegovo ravnanje vodi in zakaj se tako obnaša. Ker pogosto se žrtev in povzročitelj 'najdeta'. Nekdo se bo absolutno uprl, in povzročitelj si bo takrat našel drugo žrtev. Zato med žrtvijo in povzročiteljem vladajo nekakšni patološki odnosi. In v teh primerih je treba delati tako s povzročiteljem kot tudi z žrtvijo,«* pove Sendi Murgel.

Terapijo lahko povzročiteljem nudijo tudi centri za socialno delo. A tu se pojavi drug problem. Terapija ni obvezna. Vsaj v primeru izreka prepovedi približevanja bi terapija po mnenju stroke morala za nasilneže morala biti obvezna, da bi se lahko učinkovito spopadli z nasiljem v družini. Te predolge je družinski zakonik že vseboval, a so nato skupaj z določbami v prid istospolno usmerjenim leta 2012 padli na referendumu. Protest proti pravicam istospolno usmerjenih oseb, ki je bil razlog za uspešno referendumsko zavrnitev zakonika, je tako privedel tudi do zastoja v boju proti družinskemu nasilju.

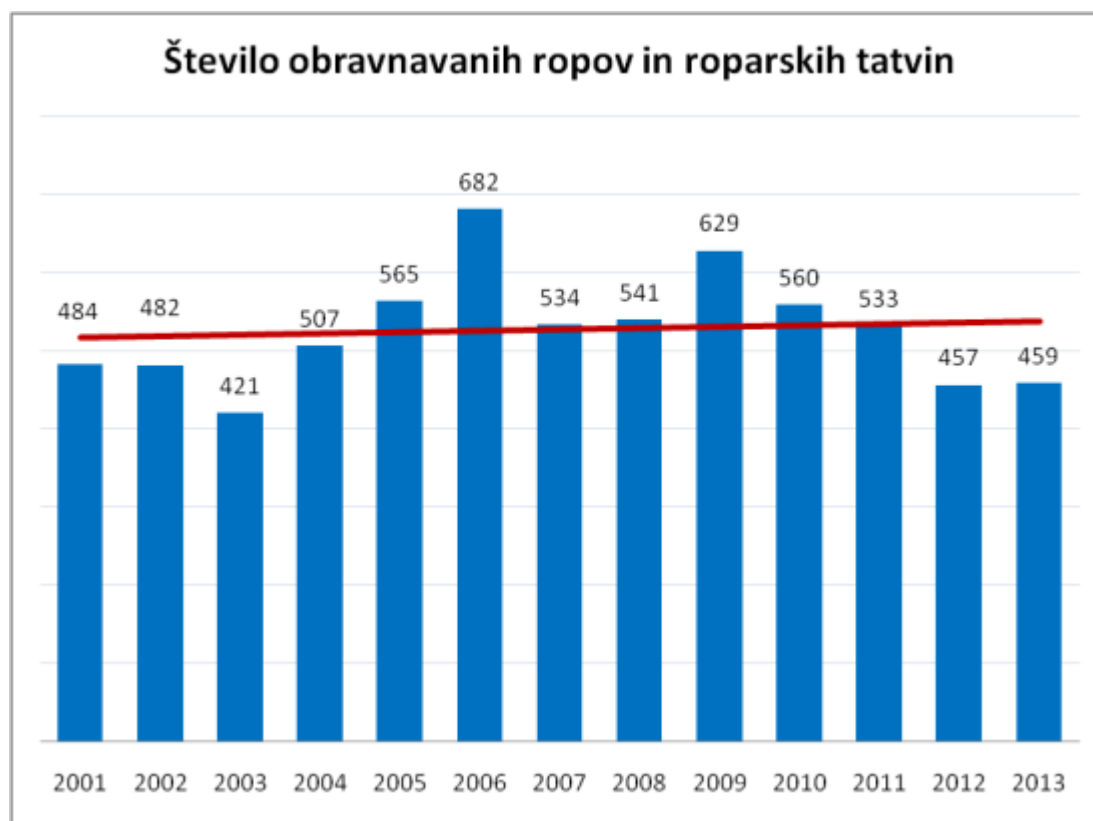
Z nasiljem do materialnih koristi

Celotnega porasta nasilja po letu 2008 pa se ne da pojasniti le z drugačno obravnavo družinskega nasilja. Kot se tudi ne da pojasniti stalnega naraščanja nasilnih kaznivih dejanj med letoma 2001 in 2007. Za porast po letu 2009 je po opažanju vodje kriminalistov Fanka zagotovo kriva tudi gospodarska kriza, ki se odraža v vedno hujši socialni krizi.

Razloge za celoten trend med leti 2001 in 2013, ki prav tako kaže na dolgotrajen porast nasilja v družbi, pa gre po mnenju varstvoslovca **Aleša Bučarja Ručmana** iskati tudi v korenitih spremembah družbenega sistema po letu 1991.

Bučarjeva analiza gibanja nasilne kriminalitete v nekdanjih socialističnih državah namreč kaže enak trend: v vseh se je s preходом v nov sistem stopnja nasilnega kriminala zvišala. V manjšem delu zvišanje pripisuje večjemu zaupanju ljudi v delo kazenskega pravosodja in posledično več prijavam nasilja, ter morda celo prirejanju podatkov v nekaterih državah v preteklosti. **“Glavni razlog za porast pa je vzpostavitev novega družbenopolitičnega sistema in vrednot, ki v ospredje postavljajo potrošništvo in ponotranjeno željo po dokazovanju in (lažnem) doseganju notranjega zadovoljstva prek materialnih dobrin. To pa vodi v gonjo za dobičkom za vsako ceno. Torej tudi s pomočjo nasilja”** meni Bučar Ručman. Rešitev vidi v razvoju vključujoče in socialne družbe znotraj kapitalističnega sistema, ki ne bo branila le interesov kapitala in političnoekonomskih elit, temveč vse prebivalce in njihovo kvaliteto življenja.

Bučarjevi razlagi pritrjuje podrobnejša analiza gibanja posameznih oblik nasilnega kriminala. V Sloveniji med letom 2001 in 2013 trend ropov in roparskih tatvin zlagoma narašča. Rekordno je bilo sicer leto 2006, ko so policisti obravnavali kar 682 ropov in poskusov ropov. Najbolj mirno je bilo s 421 ropi leto 2003.

Po izkušnjah Marjana Fanka precej ropov izvršijo organizirane kriminalne združbe z območja Balkana. Zato je na tem področju velikega pomena sodelovanje slovenske policije z balkanskimi. To menda poteka dobro, čeprav se mnogo balkanskih držav pregovorno sooča z visokimi stopnjami korupcije. Tudi v policijskih vrstah. A na sodelovanje to ne vpliva, zatrjuje Fank.

Ko z uspešnim sodelovanjem razbijejo takšno kriminalno združbo se to takoj pozna tudi na številu ropov v Sloveniji. A zelo hitro lahko v Slovenijo nova skupina z Balkana in bomo spet imeli porast

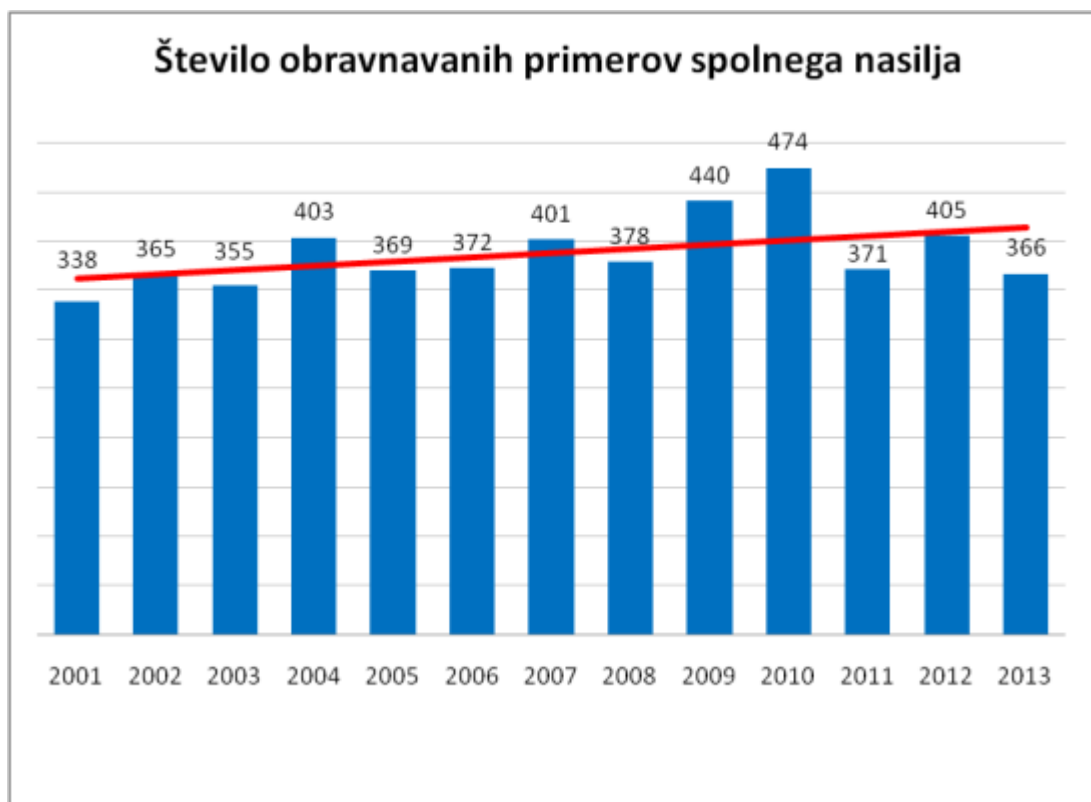
ropov, opozarja Fank. Zanimivo pa roparji ne prihajajo le s tega območja, temveč zaznava policija tudi »vpade« organiziranih kriminalnih skupin z bogatejših držav severne Evrope.

V zadnjih letih je slovensko javnost pretresla serija ropov pošt leta 2011, ki je tragičen vrhunec dosegla z umorom poštne uslužbenke v Kresnicah. Kako se je policija soočila s tem primerom? Najbolj sta pripomogla dva elementa, pove Fank. Po umoru je Pošta Slovenije v sodelovanju s policijo bistveno okrepila varovanje svojih poslovalnic. »A na žalost je šele tragična posledica privedla do bistvenih sprememb pri samozaščitnih ukrepih pošte,« je oster Fank. Obenem pa so skoraj polovico ropov pošt zagrešile omenjene skupine iz Balkana, ki so jih balkanske policije v sodelovanju s slovensko uspešno »nevtalizirale«. Nekaj storilcev so pozaprl v Sloveniji, nekaj v drugih državah Balkana.

Lani so za policijo največji problem predstavljali ropi na počivališčih ob avtocesti. Z njimi se policija ukvarja že tri leta. Nekaj časa je policija patrulje preventivno razpostavila po najbolj rizičnih počivališčih, a so nepridipravi svoje aktivnosti kmalu preselili na tista brez policijske straže. Zato je policija svojo navzočnost okrepila na počivališčih po celi državi. Po Fankovih opažanjih so se zato letos zlikovci umaknili v druge države. Obenem pa so jih del polovili na Balkanu, kar je dodatno pripomoglo k umiritvi razmer.

Svetovni splet orodje spolnih nasilnežev

Poleg ropov kaže policijska statistika tudi rahel trend naraščanja spolnega nasilja. Med to nasilje štejemo tako posilstva in spolne napade na odrasle osebe kot tudi napade na mladoletne in slabotne osebe. Policija je med leti 2001 in 2013 največ primerov spolnega nasilja, 474, obravnavala leta 2010, najmanj, 338, pa leta 2001.

Tudi v primeru spolnega nasilja se zastavlja vprašanje realnega porasta. Še posebej če se to dogaja v družini. Več obravnavanih dejanj bi lahko bila posledica večje prijavljivosti dejanj. Naša družba je namreč na tem področju, tudi zaradi preventivnih akcij policije in osnovnih šol, vedno bolj osveščena.

Po opažanju **Marjana Fanka** v Sloveniji dejansko upada »klasično« spolno nasilje. Pojavljajo pa se nove oblike, povezane s svetovnim spletom. Predvsem je več nagovarjanja mladoletnikov k spolnim odnosom prek spleta in distribucije spletne pornografije z mladoletniki. Žrtve, torej »igralci« v teh filmih, k sreči v veliki večini primerov niso iz Slovenije. Zato pa naša policija z namenom identifikacije in zaščite žrtve tudi tu intenzivno sodeluje s tujimi kolegi. *»To vrsto kriminalitete je moč omejiti, saj so države na napade na otroke še posebej senzibilne. Res pa je, da je obseg spletne pornografije tolikšen, da je nemogoče takoj podelati vse. Takoj pa reagiramo, ko je žrtev znana, še posebej, če je iz Slovenije,«* je povedal Fank.

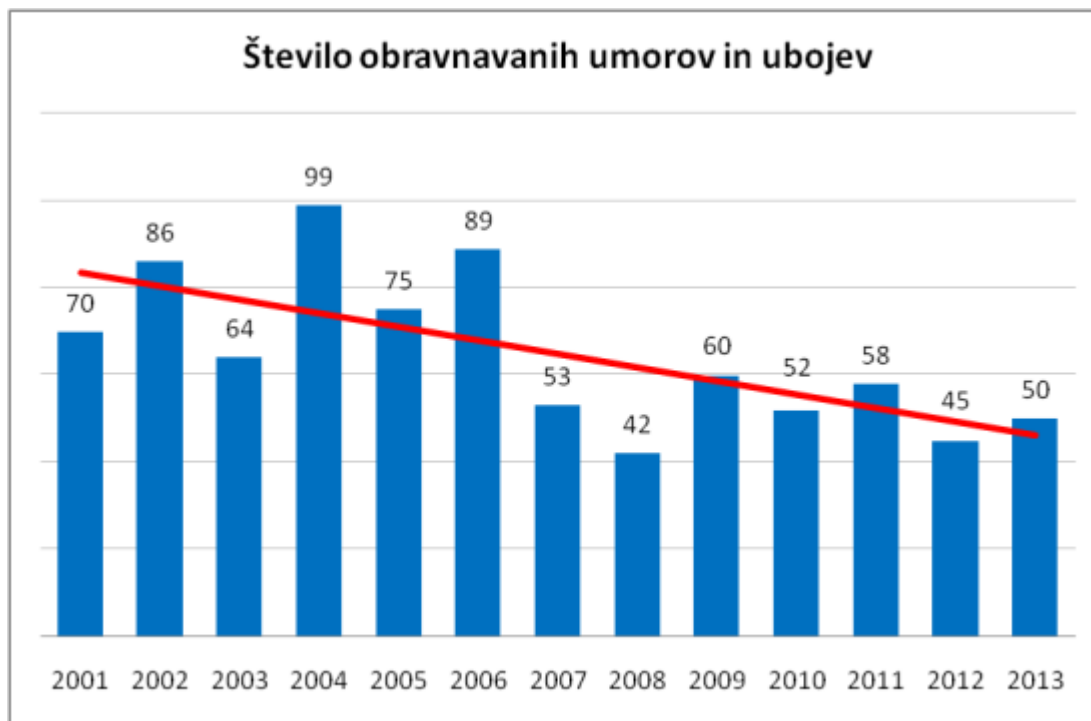
Na področju nagovarjanja otrok prek spleta pa lahko zaradi narave teh dejanj policija ukrepa le ob prijavi. Zato o tej temi precej predavajo po osnovnih, pa tudi srednjih šolah. Prav iz tega področja policija izvede največ predavanj v šolah. »Predvsem pa osveščamo starše. Ti lahko nagovarjanje pri svojih otrocih najhitreje zaznajo,« pove Fank.

Dragan Petrovec z Inštituta za kriminologijo ljubljanske pravne fakultete pa opozarja na lažno prijavljanje spolnega nasilja v družinskem okolju. *»V določenem obdobju je število takih ovadb strašno naraslo. Predvsem pri partnerjih, ki se razvezujejo in se borijo za otroke. Takrat so žalibog tudi advokati znali svetovati: samo daj ovadbo pa oče ali mama tri, štiri leta zagotovo ne bo prišla do otroka. V bistvu pa so otroke s tem uničevali.«*

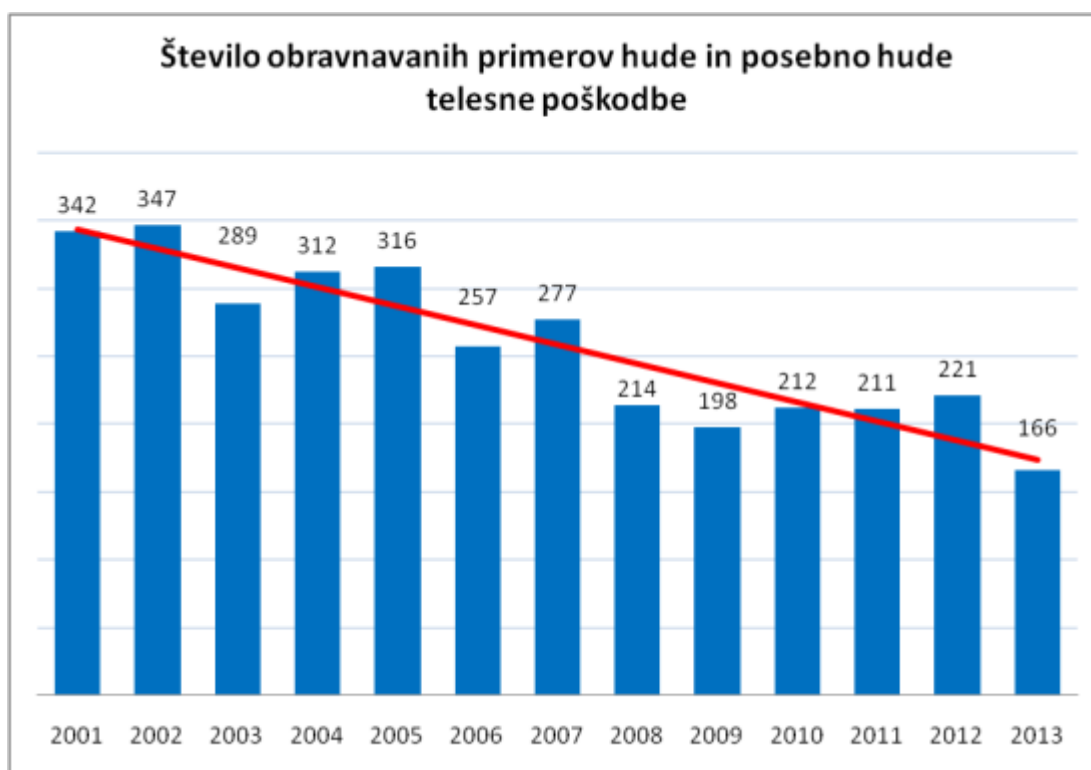
Za lažne prijave so bili po opažanju Petrovca krivi tudi nekateri aktivisti združenj proti spolnim zlorabami. *»Ti so s prijavi reševali neke svoje travme, in proti vsakemu, ki se jim je zazdel sumljiv, pisali ovadbe. In počeli tako grozne stvari, da ti gredo kocine pokonci. Samo zato ker so se vživeli v vlogo velikega inkvizitorja, ki bo pregнал vse spolne zlorabe.«* To se še dogaja, a v manjši meri, saj so ljudje tudi na tem področju bolje osveščeni, pove Petrovec.

Umorov je manj, a so zahtevnejši

Veseli pa nas lahko nedvoumen in konstanten upad najhujših posledic nasilnih kaznivih dejanj – umorov ter hudih in posebno hudih telesnih poškodb. Leta 2004 smo na primer v Sloveniji zabeležili 99 umorov in ubojev, lani pa le še 50.

Podoben trend je opazen tudi pri hudih telesnih poškodbah – njihovo število v proučevanem obdobju upadlo s 342 leta 2001 na 199 lani.

Razloge za padec vodja kriminalistov Marijan Fank vidi predvsem v uspešnem boju proti nasilju v družini. Veliko število umorov v devetdesetih letih je bilo namreč predvsem posledica napetih družinskih odnosov. S vedno večjim fokusom policije na problematiko družinskega nasilja pa so te družinske tragedije začele upadati. Družinski umori so namreč do leta 2000 predstavljali okoli 70 odstotkov vseh primerov.

Se pa zaradi uspešnega omejevanja družinskih tragedij povečujejo organizirani oziroma načrtovani umori. Te so za policijo nov izziv, saj jih je težje preiskati. **»Število umorov je zdaj res nižje, so pa zahtevnejši. Motivi segajo od maščevanja do koristoljubja, torej dosti širok spekter,«** pove Fank.

Rešitev: več terapij, manj institucij

Kako pa lahko obrnemo trend naraščanja nasilja v Sloveniji? Poleg izboljšanja socialnih razmer **Sendi Murgel** s skupnosti centrov za socialno delo opozarja na ne dovolj dobro resocializacijo zapornikov. Že kaznovani nasilneži so namreč pogosto ponovno zaidejo na stranpota. Socialni delavci tri mesece pred odpustom iz zaporu sicer poskušajo pripraviti zapornika za povratek v družbo. A to je bistveno premalo. **»V zavodih za prestajanje kazni na resocializaciji ne delamo. To je velik problem. Kazen mora biti. Vendar moramo delati tudi na tem, da prekinemo ta krog nasilja.«**

Intenzivni programi resocializacije bi bili tudi za državo bistveno cenejši kot pa ponovna gostitev nasilnega povratnika v zaporu. Več programov resocializacije tako ni smiselno le s socialnega, temveč tudi z ekonomskega vidika. A na stalne pozive socialnih delavcev po več takšnih programih odločevalci odgovarjajo z že znano mantro: **»Ni denarja.«**

Zakaj pa se potem najde denar za zapor? Po mnenju Sendi Murgel so za to krive naše težnje po **»institucionalizaciji«** prestopništva. Prestopnike raje umaknemo iz družbe, v institucije, kot so zapori, poboljševalnice, ali posebne zavode, namesto da bi jih poskušali čim bolj vključiti v družbo. Slovenija je v Evropi glede na število takih institucij, v katere ljudi **»odložimo«**, tako v vrhu Evrope. Na to kaže tudi več kot 100-odstotna zasedenost naših zaporov. **»Začaran krog nasilja se sam od sebe ne bo pretrgal. Tudi če je nekdo prestal kazen ne bo čudežno začel drugače funkcionirati. Premalo je psihoanalize. Po drugi strani pa smo bombardirani z izvajanjem birokracije in administracije, namesto da bi se ukvarjali s človekom,«** je ostra Sendi Murgel.

Zadeve je s sprejetjem nove socialne zakonodaje leta 2011 še poslabšala Pahorjeva vlada. Nova zakonodaja socialnim delavcem nalaga še več birokratskih opravil za dodelitev socialnih pravic ljudem in jim s tem še krni čas za delo na terenu. Ljudje na ministrstvih po opažanju Sendi Murgel resnosti razmer še ne dojemajo najbolje. Je pa zadnja vlada pripravila načrt reorganizacije centrov za socialno delo, ki bi razbremenila socialne delavce. A zaradi padca vlade je načrt pod vprašajem. **»A mi si res želimo drugače delati. Tako kot si želijo drugače delati tudi v drugih javnih službah,«** pove Sendi Murgel.